

Deze inleiding werd gegeven door Herman Lelieveldt (politicooloog University College Roosevelt) voorafgaand aan het debat: 'Provinciale verkiezingen, landelijke strijd', van woensdag 4 februari 2015. Dit debat vond plaats in Nieuwspoort en werd georganiseerd door het Montesquieu Instituut, perscentrum Nieuwspoort en ProDemos.

De hieronder vermelde tekst kan op sommige punten afwijken van de tekst die Herman Lelieveldt ten gehore bracht.

Joeri de Zeeuw kiest voor Zeeland, nu jij nog! Dat is de manier waarop de Provincie Zeeland ons deze keer op 18 maart naar de stembus probeert te lokken. Een campagne waarin bekende en minder bekende zeeuwen hun medebewoners oproepen om toch vooral te gaan stemmen. De oproep van Joeri, en van Johnny Hoogerland en van Edwin Vinke, is sympathiek maar ook een beetje naïef. Iedereen die in Zeeland woont heeft natuurlijk al voor Zeeland gekozen. En kijken we naar de mensen die gaan stemmen, dan zullen de meesten van hen zich bij hun stemkeuze helemaal niet om Zeeland bekommeren.

Immers velen van u zullen weten dat Provinciale Verkiezingen, zijn net als de gemeenteraads en Europese verkiezingen, tweede-orde verkiezingen. De opkomst is er laag, kiezers gebruiken het eigenlijk als een opiniepeiling om hun mening over de landelijke politiek te geven en omdat het meestal zetels kost om te regeren zien we dat tijdens die verkiezingen regeringspartijen verliezen en oppositie-partijen en andere, lokale, provinciale of anti-Europese partijen winnen.

Nu heeft die kiezer uitgerekend bij deze verkiezingen misschien ook wel een punt, want de stemmen van 18 maart werken landelijk door wanneer de leden van de provinciale staten op 26 mei de leden van de eerste kamer kiezer. We kunnen het premier Rutte dan ook niet kwalijk nemen dat hij deze verkiezingen als landelijke verkiezingen ziet. En er zijn in Den Haag vermoedelijk weinig zaken waar kamerbreed overeenstemming over bestaat, maar dit is er een van. Iedereen ziet het zo tot aan Rutte's grootste rivaal Emile Roemer toe: 'deze verkiezingen gaan het kabinet zeker raken en kraken!

Toch blijft er iets wringen als we Rutte en Roemer zo over de provinciale Statenverkiezingen horen spreken. En dat heeft er mee te maken dat dit wel een bijzonder instrumentele benadering van de PS verkiezingen op 18 maart is. Beiden zijn zo gepreoccupeerd door het Haagse spel dat het hen eigenlijk totaal niet lijkt te interesseren wat er in de rest van het land gebeurt.

De opmerkingen van Rutte en van Roemer zijn indicatief voor gebrek aan sensibiteit van het Haagse politieke establishment met wat er in de regio gebeurt. En dat brengt mij dan ook bij de eerste stelling die ik hier vandaag wil poneren. *Het Haags beleid houdt te weinig rekening met de verschillen tussen centrum en periferie. Die onverschilligheid bestaat uit twee zaken. Aan de ene kant is er te weinig aandacht voor de specifieke problemen waar verschillende regio's mee kampen. Aan de andere kant is veel Haags beleid te uniform en eenvormig zo doordoesemd van gelijkheidsdenken dat regio's niet in staat zijn om dit naar eigen behoeften vorm te geven.*

De tweede stelling die ik hier vandaag poneer is er op gericht om Den Haag te dwingen deze problemen sterker onder ogen te zien. En hier leg ik ook de verbinding met de Provinciale Statenverkiezingen. *Om ervoor te zorgen dat Den Haag zich weer sterker rekenschap geeft van wat er in de regio gebeurt, moet de Eerste Kamer een betere afspiegeling van de provincie zijn. De provincie*

moet een grotere stem krijgen bij het samenstellen van de Eerste Kamer en ik zal verderop een aantal manieren schetsen waarop dat kan.

Laat mij deze twee stellingen in de komende minuten kort onderbouwen en toelichten, en daarbij beginnen met de eerste, die over de kloof tussen centrum en periferie. Als import-Zeeuw kan ik niet betrappt worden op een aangeboren of met de paplepel ingegoten liefde voor Zeeland of een emotionele binding met de Zeeuwse klei. Ik ben van huis uit een randstedeling en woonde eerst 18 jaar in Rotterdam en toen 18 jaar in Amsterdam. Ik wil hier geen calimero-achtige klaagzang houden en zeker niet beweren dat het leven in de provincie slecht is, want zoals het CBS vorige week liet zien, zijn bijvoorbeeld de Zeeuwen de gelukkigste mensen van Nederland (dat komt wschl omdat ze al met weinig tevreden zijn). Maar als je tien jaar in de provincie woont, dan ga je deze dingen wel beter zijn. Laat me een aantal voorbeelden geven:

Het gaat over het rationaliseren van de rechterlijke macht. Het opheffen van 23 locaties van de kantonrechtbank heeft met name plaatsgevonden in de periferie, met als argument dat daar relatief weinig zaken gehouden worden. De sluiting heeft geen gevolgen voor het aantal rechters zo werd ons verzekerd, maar natuurlijk wel voor alle burgers die een gang naar de rechtbank moeten maken.

Een tweede voorbeeld is de manier waarop men in Brabant met vereende krachten de veehouderij wil verduurzamen. Het is de provincie met de grootste dichtheid aan intensieve veehouderij en daardoor ook de grootste problemen, zoals bleek bij de uitbraak van de Q koorts. Dus Noord-Brabant ontwikkelde een eigen maatlat duurzame veehouderij die verder gaat dan de wettelijke minimum-eisen. Hier zien we dus dat de provincie als regionale politieke gemeenschap buitenspel wordt gezet door landelijke politieke regels, terwijl het evident is dat de specifieke problemen in Noord Brabant vragen om maatwerk. Commissaris van de Koniging Wim van de Donk vraag nu in wanhoop om een experimenteerwet voor Brabant om ervoor te zorgen dat deze plannen nu toch doorgezet kunnen worden.

Een laatste voorbeeld gaat over het treinverkeer. In de provincie moet je soms maar hopen dat de trein stopt bij het station waar je moet zijn. Staatsecretaris Mansveld meldt de tweede kamer in een brief dat de NS Zeeuwse Stations voorbij rijdt als dat nodig is om vertraging in te lopen: 'Door stations over te slaan is er precies voldoende tijd om na keren in Vlissingen weer op tijd te vertrekken'. Het goede nieuws is ook dat de NS er soms voor kiest juist *geen stations* over te slaan, bijvoorbeeld wanneer de trein erg vol is of er een voorafgaande trein is uitgevallen. Zo zie je maar: in de randstad heeft de NS problemen om te treinen ueberhaupt te laten rijden, maar in de periferie is het probleem juist dat de trein soms niet stopt.

Er is te weinig tijd om in het bestek van dit debat uitgebreider in te gaan op deze voorbeelden, maar dat ze spelen staat buiten kijf. Korthedshalve verwijs ik graag naar het uitstekende rapport van het Zeeuwse kamerlid Albert de Vries, die een uitstekende nota over de krimpproblematiek schreef. De Vries is een positieve uitzondering op de meeste rapporten die we de afgelopen tijd hebben zien verschijnen. Neem bijvoorbeeld die twee rapporten van de WRR en SCP over de tweedeling in Nederland: we lezen daar helemaal niets over de verschillen tussen centrum en periferie. Dat onderscheid lijkt totaal niet op het netvlies van de onderzoekers gestaan te hebben.

Wat moeten we doen om Den Haag sterker te doordringen van deze verschillen en aan te moedigen om beleid perifeer-proof te maken? We moeten ervoor zorgen dat de provincie weer meer zeggenschap krijgt over de beslissingen die in Den Haag worden genomen. Op papier lijkt daarvan sprake, want het zijn immers de leden van PS die de eerste kamerleden kiezen. Als ik uitleg dat dit de manier is waarop de Eerste Kamer samengesteld wordt dan zouden veel van mijn buitenlandse collega's veronderstellen dat dit huis specifiek bedoeld is voor de behartiging van regionale belangen.

Maar dat is helemaal niet de achtergrond van deze getrapte verkiezingen. Dat de PS de leden van de Eerste Kamer kiezen is een van de vele compromissen van de grondwetsherziening van 1848: getrapte verkiezing door de leden van PS was een mooie tussenweg tussen de benoeming van door de koning en directe verkiezingen door burgers zelf. In de eerste jaren na 1848 was die Eerste Kamer wel een goede afspiegeling van de provincie maar na verloop van tijd is de kamer steeds meer die band kwijtgeraakt. Wie nu kijkt naar de lijst ziet dat de meeste kandidaten hoog op de lijst uit de randstad komen en op de lijst staan vanwege andere redenen dan het vertegenwoordigen van de provincie.

Wat kunnen we doen om hier verandering in te brengen? Als lid van PS zou ik er geen enkel probleem mee hebben om de leden van de EK te kiezen, maar dan moet daar wel een fatsoenlijke vertegenwoordiging van provinciale belangen voor in de plaats komen. Zoals het nu geregeld is gebeurt dat niet, dus we moeten toch nadenken over institutionele oplossingen om daarvoor te zorgen. Een hele milde oplossing is om partijen voortaan te dwingen kandidaten uit alle provincies op de eerste twaalf plaatsen te zetten, een variant op de verplichte om en om kandideren van mannen en vrouwen in België en Frankrijk. Een andere extreem is om te kiezen voor een echt regionaal orgaan waarin iedere provincie een gelijk aantal zetels krijgt, een beetje zoals de Amerikaanse senaat, of een tussenvariant waarbij we net als in het Europees parlement het aantal zetels per provincie via een degressief proportioneel stelsel vaststellen: Zuid-Holland krijgt dan meer zetels dan Zeeland, maar niet in de verhouding 12 versus 2 zoals die puur op basis van het aantal inwoners zou tellen.

Terugkerend naar de poster die ik aan het begin van mijn praatje liet zien? Dennis de Zeeuw kiest voor Zeeland, nu Den Haag nog!